

RENOWA - Piotr Maślanka
Bałtycka 24/13 05-825
Grodzisk Mazowiecki
NIP: 8722074561
REGON: 145805895
tel: (+48) 666 054 172
piotr.renowa@gmail.com

Katanga Grzegorz Kwapisiewicz SP. z o.o. ul. Złotoglin 128 27-215 Parszów

DOKUMENTACJA POWYKONAWCZA PRAC KONSERWATORSKICH DLA ZABYTKOWEGO KRZYŻA PRZYDROŻNEGO Z 1887 R., 43-210 KOBIÓR

**Opracowanie: Konserwator dzieł sztuki, mgr Piotr Maślanka, nr dyplomu 8389,
Grodzisk Mazowiecki, sierpień 2024**

SPIS ZAWARTOŚCI DOKUMENTACJI.

1. <u>KARTA IDENTYFIKACJI ZABYTKU I DOKUMENTACJI</u>	3
1.1. Status obiektu	3
1.2. Dane przed rozpoczęciem	3
1.2.1 Zmiana danych po zakończeniu konserwacji	3
1.3. Dane o realizacji konserwatorskiej	3
1.3.1. Inwestor i źródła finansowania	3
1.3.2. Inwestor i źródła finansowania	3
1.3.3. Wykonawcy prac	3
2. <u>OPIS INWENTARYZACYJNY OBIEKTU I JEGO INTERPRETACJA</u>	4
2.1. Przed konserwacją	4
2.2. Analiza ikonograficzna	5
2.3. Analiza ikonograficzna i stylistyczna po konserwacji	5
3. <u>HISTORIA OBIEKTU</u>	6
3.1. Na podstawie materiałów źródłowych i bibliografii, oraz na podstawie badań obiektu	5
4. <u>BUDOWA TECHNOLOGICZNA OBIEKTU PRZED I PO KONSERWACJI</u>	6
4.1. Technika wykonania	6
4.2. Zestawienie materiałów pierwotnych i wtórnych	6
4.2.1 Zastosowane pierwotnie	6
4.2.2. Zastosowane wtórnie	7
4.2.3. Zastosowane w konserwacji	7
5. <u>OPIS WARUNKÓW PRZECHOWYWANIA OBIEKTU PRZED KONSERWACJĄ</u>	7
6. <u>STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ OBIEKTU</u>	7
6.1 Stan zachowania	7
6.2 Przyczyny zniszczeń	8
7. <u>PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH</u>	9
7.1. Wnioski i założenia	9
7.2. Proponowane postępowanie konserwatorskie	9
8. <u>PRZEBIEG PRAC KONSERWATORSKICH</u>	12
9. <u>ZALECENIA DLA UŻYTKOWNIK</u>	13
10. <u>ZAŁĄCZNIKI</u>	13
10.1 Dokumentacja merytoryczna	13
10.2 Bibliografia	14
10.3. Dokumentacja fotograficzna obiektu	15 – 70

1.KARTA IDENTYFIKACJI ZABYTKU I DOKUMENTACJI.

1.1. STATUS OBIEKTU.

Obiekt ujęty w gminnej ewidencji zabytków Gminy Kobiór, Zarządzenie Wójta Gminy Kobiór Nr 130/V/209. Obiekt chroniony na mocy zapisów prawa lokalnego, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu Gminy Kobiór przyjętego Uchwałą Rady Gminy Kobiór nr XVIII/2/78/04 Z DNIA 08. 07.2004R.

1.2. DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC.

Rodzaj	Obiekt typu architektonicznego, wolnostojący, z dekoracją rzeźbiarską
Autor / warsztat	Nieznany
Datowanie	II połowa XIX w. ok. 1887r.
Miejsce ekspozycji	Ul. Przelotowa, 43-210 Kobiór
Technika	Obiekt wykonany z piaskowca przy użyciu klasycznych technik kamieniarskich i rzeźbiarskich.

1.2.1. ZMIANA DANYCH PO ZAKOŃCZENIU PRAC.

Po zakończeniu prac dane obiektu nie uległy zmianie za wyjątkiem nowej lokalizacji; ul. Rodzinna, działka nr 1377/143, 43-210 Kobiór.

1.3.DANE O REALIZACJI KONSERWATORSKIEJ.

Ul. Przelotowa, 43-210 Kobiór, Województwo śląskie, powiat pszczyński, gmina Kobiór

1.3.1.INWESTOR I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Gmina Kobiór, ul. Kobiórska 5, 43-210 Kobiór

1.3.2.WYKONAWCY PRAC.

KATANGA Grzegorz Kwapisiewicz Sp. Z O.O. 27-215 Parszów, ul. Złotoglin 128

2. OPIS INWENTARYZACYJNY OBIEKTU I JEGO INTERPRETACJA.

2.1. PRZED KONSERWACJĄ.

Miejsce kultu w formie kamiennego, wolnostojącego pomnika zwieńczonego krzyżem na dwuelementowym cokole. Całość kompozycji architektoniczno – rzeźbiarskiej spoczywa na dwustopniowym posadowieniu/fundamencie. Wykonany został na planie centralnym, zbliżonym do kwadratu (fot. nr 7,10) w zaprawie mineralnej (beton). Krzyż wieńczący kompozycję w typie krzyża łacińskiego¹ z belką górną i poprzeczną zakończoną trójlściem. Od frontu dekoracja rzeźbiarska z figurą Chrystusa ukrzyżowanego i Marii Magdaleny. Postać Chrystusa przedstawiona z rozłożonymi ramionami i opuszczoną głową spoglądającą lekko w prawo. Na biodrach proste, lekko drapowane perizonium². Maria Magdalena przedstawiona w pozie klęczącej, plecami zwrócona do krzyża, z szatą lekko opadającą z ramion na tunikę. Górny element cokołu zamknięty jest od góry z każdej strony półkolistym łukiem i gierowanym gzymsem; wewnątrz łuku zakomponowani ośmioramienną gwiazdę. Poniżej, w części centralnej posiada trzy nisze z pełno postaciowymi figurami. Przedstawiają one Matkę Boską Bolesną Jana Apostoła oraz postać Św. Franciszka (fot. nr 1-5) .

Ikonografia pozwala stwierdzić, że przedstawienie Maryi obrazuje postać Matki Bożej Bolesnej (Mater Dolorosa)³, na co wskazywać mogą mocno splecione dłonie trzymane na wysokości serca oraz zakryta płaszczem, opuszczona głowa z wyrazem smutku, często z łzami spływającymi po twarzy. Postać w lewej niszy - zgodnie z ikonografią, przedstawia Św. Jana Apostoła⁴, który najczęściej przedstawiany jest jako młody mężczyzna w tunice i płaszczu. Postać z prawej niszy to zapewne Św. Franciszek ⁵– wskazuje na to prosty habit z kapturem, przepasany w pasie sznurem zakończonym trzema węzłami, symbolizującymi śluby zakonne. Często z prawego boku pojawia się tzw. koronka franciszkańska, na którą składają się trzy dziesiątki różańca. Dodatkowo przedstawiona postać trzyma w dłoniach prosty krzyż łaciński.

¹ K. Kubalska – Sulikiewicz, Słownik terminologiczny sztuk pięknych, Wydanie V, Warszawa 2021

² Tamże, s.

³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Matka_Boska_Bolesna

⁴ https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Ewangelista

⁵ https://pl.wikipedia.org/wiki/Franciszek_z_Asy%C5%BCu

Dolny element cokołu posiada profilowaną górną i dolną część trzonu, gdzie część górna charakteryzuje się bardziej rozbudowaną formą, dolna natomiast rozszerza się ku podstawie. Na jego części frontowej znajduje się inskrypcja wykonana kutą czcionką w języku polskim o następującej treści:

Inskrypcja frontowa:

**Na pamiątkę
Tej krwawej ofiary
Jezusa Chrystusa
I Odkupienia świata.
Fundował Gmin
Kobiór.
R: P: 1887.**

2.2. ANALIZA IKONOGRAFICZNA I STYLISTYCZNA.

Obiekt poddany konserwacji został wykonany jako pomnik typu architektoniczno - rzeźbiarskiego. Pomnik ma klasyczną, wertykalną formę; składa się z krzyża, cokołu oraz bazy/podstawy. Jego centralną i wieńczącą kompozycję część stanowi krzyż łaciński z zakomponowaną figuralną dekoracją rzeźbiarską spoczywający na cokole z posadowieniem. Jest to bardzo popularna forma, funkcjonująca w małej architekturze o charakterze sakralnym.

2.3. ANALIZA IKONOGRAFICZNA I STYLISTYCZNA PO KONSERWACJI.

Po konserwacji forma obiektu nie uległa zmianie. Dzięki przeprowadzonym zabiegom wydobyta została właściwa struktura materiałów z jakich obiekt został wykonany. Zabiegi konserwatorskie połączone były z relokacją obiektu i przyczyniły się do przywrócenia mu pełnej funkcjonalności w nowym miejscu ekspozycji. Zdecydowanej poprawie uległa również strona estetyczna i wizualna, pozwalające w pełni uwypuklić wartości artystyczne obiektu.

Dodatkowym elementem funkcjonującym z pomnikiem jest metalowe, ażurowe w formie ogrodzenie, wyznaczające przestrzeń ekspozycji obiektu.

3. HISTORIA OBIEKTU.

3.1. NA PODSTAWIE MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH I BIBLIOGRAFII.

Opisywany obiekt znajduje się na terenie Gminy Kobiór, której początki istnienia sięgają średniowiecza. Pierwsze udokumentowane historycznie wzmianki mówią o 1467 r. Pomnik wykonano w XIX w. ok. 1887 r. Został ufundowany przez lokalną społeczność. Autor pomnika nie jest znany - oględziny obiektu nie wykazały obecności inicjałów/danych warsztatu pozwalających na ustalenie danych pozwalających na przypisanie autorstwa. Obiekt do roku 1969 był ulokowany na skrzyżowaniu „starej” drogi wojewódzkiej Pszczyna Mikołajów, kiedy to został przeniesiony w obecne miejsce ekspozycji.⁶ Obecna lokalizacja jest więc już drugą w jakiej funkcjonuje opisywany obiekt.

4. BUDOWA TECHNOLOGICZNA OBIEKTU PRZED I PO KONSERWACJI.

4.1. TECHNIKA WYKONANIA.

Główny materiał z jakiego został wykonany pomnik to piaskowiec o ciepłej barwie. Elementy z kamienia mają budowę blokową, zostały opracowane na gładko, nie stwierdzono fakturowania krawędzi – tzw. szlakowania. Na pomnik składają się trzy monolityczne bloki. Osadzono je na kutyh metalowych sztybrach/kotwach. Jako spoiwo łączące elementy użyta została zaprawa mineralna, wapienno – cementowa(?), która stanowiła również spoinę. Część inskrypcyjna w części cokołowej została wykonana w technice kutej czcionki. Pomnik został wykonany i opracowany przy użyciu klasycznych technik i narzędzi rzeźbiarskich.

4.2. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW PIERWOTNYCH I WTÓRNYCH:

4.2.1. ZASTOSOWANE PIERWOTNIE:

- kamień naturalny, piaskowiec
- zaprawa mineralna
- metal

⁶ Wytyczne Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków Konserwatora Zabytków w Katowicach Delegatura w Bielsku - Białej z dnia 2.08.2023 r.

4.2.2. MATERIAŁY ZASTOSOWANE WTÓRNIE:

- zaprawy cementowe/cementowo-wapienne
- farba emulsyjna
- Klamry metalowe

4.2.3. ZASTOSOWANE W KONSERWACJI:

- BFA, Glonosan, Remmers Niemcy (środki biobójcze)
- klej mineralny do kamieni Mapei
- Pręty ze stali nierdzewnej
- zaprawa mineralna Remmers Restauriermortel, Remmers, Niemcy
- preparat krzemooorganiczny KSE 300, Remmers Niemcy
- farba żolowo – krzemianowa Keim Restaurolasur, Keim, Niemcy
- Rozcieńczalnik żolowo-krzemianowy Keim Restaurolasur fixativ, Keim, Niemcy
- Farba epoksydowa do metalu Epoxy Brunox, Szwajcaria
- preparat hydrofobowy Funcosil WS, Remmers, Niemcy

5. OPIS WARUNKÓW PRZECHOWYWANIA OBIEKTU PRZED KONSERWACJĄ.

Obiekt znajduje się na terenie otwartym, w pobliżu trasy przelotowej. Otaczany jest głównie przez niską zieleń. Z racji zewnętrznej ekspozycji narażony jest na wszystkie negatywne skutki atmosferyczne, charakterystyczne dla tej strefy klimatycznej. Wiążą się one ze znacznymi wahaniami temperatur, wzmożonymi opadami w okresie jesienno-wiosennym oraz zalegającą pokrywą śnieżną w okresie zimowym. Wymienione wyżej czynniki są też nośnikami skumulowanych w atmosferze zanieczyszczeń przemysłowych i agresywnych związków chemicznych.

6. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ OBIEKTU.

6.1. STAN ZACHOWANIA.

Stan zachowania obiektu można określić jako jednoznacznie zły/bardzo zły. Niektóre jego elementy znajdują się w stanie wyraźnie podwyższonego zawilgocenia. Obserwujemy daleko posuniętą erozję lica kamienia spod obsypujących się warstw przemałowań i szlicht. Na całej powierzchni obiektu widoczne są liczne złuszczenia, odspojenia warstw malarskich, mniejsze i większe wykruszenia i ubytki formy. W wielu miejscach można zaobserwować daleko posuniętą dezintegrację granulární substancji kamienia. W dolnych partiach obiektu obserwujemy zwiększoną ilość nawarstwień biologicznych i mikrobiologicznych. Wystrój

rzeźbiarski zatracił ostrość detalu oraz samej formy, część liternicza jest w znacznym stopniu nieczytelna. Krzyż posiada metalowe elementy spinające, zabezpieczające przed rozłamem.

6.2. PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.

Głównym przyczyną obecnego stanu zachowania i zniszczeń na obiekcie jest jego zewnętrzna ekspozycja oraz długotrwały brak właściwego dozoru i niewłaściwe naprawy.

Badania stratygraficzne obiektu wykazały miejscowo 22 warstwy przemałowań oraz obecność szlichty cementowej. Tak szczelne pokrycie powierzchni obiektu skutkowało znacznym uszczelnieniem obiektu. Brak izolacji poziomej, uszczelnienie obiektu warstwą cementu i farby, doprowadziło do znacznej akumulacji wilgoci, zarówno tej podciąganej kapilarnie jak i pochodzącej z wód opadowych i pary wodnej. Zaprawy cementowe (np. szary cement portlandzki) mają skłonność do kumulowania wilgoci, podnosząc zawilgocenie obiektu, przy jednoczesnym utrudnianiu oddawania jej z obiektu, co w przypadku naszej strefy klimatycznej skutkuje długotrwałym zawilgoceniem kamienia. Dodatkowo zaprawy cementowe podnoszą zasolenie obiektów z naturalnych kamieni porowatych, co wpływa na zwiększoną higroskopijność, dodatkowo zwiększając stopień zawilgocenia. Czynnikiem ten jest niezwykle groźny w okresie zimowym; wiąże się to z procesem zamarzania, w którym woda przechodzi ze stanu ciekłego w stan stały (lód), zwiększając swoją objętość o nawet kilkanaście % – powoduje to powstawanie naprężeń w kapilarach i powolny proces osłabiania powierzchni kamienia, co z czasem prowadzi do jego erozji.

Obiekt usytuowany jest w otwartej przestrzeni, co sprawia, że jest wystawiony na silne nasłonecznienie w ciągu dnia, znaczne dobowe i roczne wahania temperatury, agresywne związki występujące w atmosferze i wodzie opadowej oraz zalegającej pokrywie śnieżnej, która wykazuje skłonność do ich akumulacji. Jako szczególnie groźne należy uznać roztwory H_2SO_4 , HCl , H_2CO_3 , HNO_3 .

Dodatkowym czynnikiem przyczyniającym się do erozji substancji obiektu są czynniki biologiczne i mikrobiologiczne (grzyby, mchy porosty, glony i bakterie), które powodują zwiększone zawilgocenie, osłabiają spójność kamienia poprzez erozję lepiszcza, oraz oddziaływanie mechaniczne objawiające się osłabianiem struktury materiału, co skutkuje powstawaniem wykruszeń, wżer, obniżeniem parametrów technicznych materiału kamiennego (spadek wytrzymałości mechanicznej).

Na dzień dzisiejszy odbiór estetyczny i stan techniczny obiektu można uznać za bardzo zły, ulegający stałemu pogarszaniu się. Wymaga on natychmiastowego podjęcia kompleksowych, szeroko zakrojonych zabiegów konserwatorskich i restauratorskich.

7. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH.

7.1. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA.

Bardzo zły stan zachowania obiektu na dzień dzisiejszy – zarówno techniczny jak i estetyczny wymaga przeprowadzenia szeroko zakrojonych prac konserwatorskich. W tym celu obiekt należy zdemontować i przewieźć do pracowni konserwatorskiej, gdzie należy poddać go w pierwszej kolejności zabiegom biobójczym. Kolejnym etapem prac będzie usunięcie warstw przemalowań i zdjęcia szlicht cementowych uszczelniających powierzchnię kamienia – przed przystąpieniem do oczyszczania mechanicznego (np. piaskowanie), zaleca się wykonanie prób w celu dobrania rodzaju i gradacji ścierniwa oraz właściwego ciśnienia. Oczyszczony obiekt należy poddać procesowi wzmacniania strukturalnego preparatem krzemoorganicznym w odpowiednich warunkach. Skorodowane elementy metalowe należy usunąć i zastąpić materiałem odpornym na korozję (stal nierdzewna, kwasoodporna, włókno szklane). Większe ubytki należy uzupełnić w materiale kamiennym, mniejsze przy użyciu zapraw mineralnych do kamienia naturalnego. Konieczne jest ucytelnienie inskrypcji - po oczyszczeniu czcionki zaleca się wykonanie podmalowań liter w ciemniejszym kolorze. Rekonstrukcje i przebarwienia w kamieniu należy scalić warstwą farby laserunkowej. W celu zabezpieczenia obiektu przed wpływem warunków atmosferycznych należy wykonać hydrofobizację obiektu.

Równolegle do prac konserwatorskich należy przeprowadzić prace ziemno – fundamentowe pod nowe posadowienie pomnika w nowej lokalizacji. W celu właściwego wyeksponowania a jednocześnie podstawowego osłonięcia pomnika, sugeruje się rozważyć wykonanie ażurowego metalowego ogrodzenia (element często występujący w tego rodzaju założeniach małej architektury z bogatą ikonografią), które stworzy spójną kompozycję z obiektem.

7.2. PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE.

Postępowanie konserwatorskie jest powieleniem postępowania zaakceptowanego przez WUOZ z Katowic, Delegatura w Bielsku – Białej z dnia 29.11.2023 r. autorstwa Pani Agnieszki Żydzik-Białek, jako zgodnego z zaleceniami konserwatorskimi z dnia 02.08.2023r.

Translokacja:

1. Przygotowanie projektu budowlanego nowego posadowienia i translokacji oraz uzyskanie wymaganych pozwoleń.
2. Zabezpieczenie instalacji elektrycznej pobliskiej lampy.
3. Wykonanie wykopu pod fundament z montażem zabezpieczenia ścian wykopu w wytypowanym miejscu nowej lokalizacji.
4. Wykonanie nowego fundamentu żelbetowego w wytypowanym miejscu nowej lokalizacji.
5. Wykonanie podstawy jednoschodkowej z jednoczesnym wykonaniem izolacji przeciwwilgociowej.
6. Demontaż obiektu na części składowe po ich wcześniejszej stabilizacji konstrukcją wspomagającą.
7. Przewiezienie elementów składowych w wytypowane miejsce nowej lokalizacji.
8. Osadzenie na podstawie poszczególnych elementów obiektu łącząc je zaprawą klejową z wykorzystaniem stalowych trzpieni z jednoczesnym pionowaniem całości.

Konserwacja- piaskowiec:

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej.
2. Wizualna ocena obiektu pod kątem stanu zachowania i przyczyn zniszczeń.
3. Pobranie próbek do badań specjalistycznych wraz z wykonaniem fotograficznej dokumentacji miejsca poboru próbek.
4. Wykonanie następujących badań.
 - określenie zawartości soli rozpuszczalnych w wodzie
 - badanie nasiąkliwości wodą i porowatości otwartej
 - stratygrafia nawarstwień
5. Obudowanie konstrukcją wspierającą wspierającą krzyż wieńczący i usunięcie wtórnych kątowników i śrub ściągających krzyż.
6. W razie konieczności wprowadzenie w w kamień szpilek ze stali nierdzewnej, stabilizujących krzyż.
7. Odkazanie obiektu metodą natryskową środkiem z grupy czwartorzędowych soli aminowych.
8. Podklejanie odspajających się fragmentów kamienia np.: dyspersją akrylową.

9. Wzmocnienie osłabionych wybranych partii kamienia preparatem krzemoorganicznym w atmosferze o podwyższonej wilgotności.
10. Sezonowanie obszarów wzmocnionych preparatem krzemoorganicznym w atmosferze o podwyższonej wilgotności.
11. Oczyszczenie powierzchni kamienia z nawarstwień powierzchniowych np.: metodą strumieniowo ścierną z zastosowaniem elektrokorundu i zachowaniem szczególnej ostrożności ze względu na stan zachowania kamienia. Miejsca szczególnie wrażliwe i słabe proponuje się oczyścić np.: parą wodną przy użyciu szczotek nylonowych. Należy zachować ostrożność przy oczyszczaniu płaskorzeźbionych figur.
12. Mechaniczne doczyszczanie z nawarstwień cementowych i wtórnych przemalowań malarskich przy pomocy kamieni ściernych. Należy zachować dużą ostrożność tak by nie uszkodzić kamienia i nie naruszyć formy rzeźbiarskiej.
13. Usuwanie ewentualnych plam powstałych pod wpływem działania mikroorganizmów w tym grzybów np.: poprzez okłady z perhydrolu lub podchlorynu wapnia. Wybór metody należy poprzedzić przeprowadzeniem wcześniejszych prób. W przypadku zastosowania proponowanych okładów. Po zakończeniu procesu odplamiania zaleca się usuwanie substancji rozpuszczalnych w wodzie powstałych w wyniku przemian chemicznych, metodą swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska z okładów z pulpy celulozowej lub ligniny.
14. Założenie wzmocnienia np.; z drutu nierdzewnego w wybranych miejscach rzeźbiarskich uzupełnień i rekonstrukcji.
15. Uzupełnienie i rekonstrukcja rzeźbiarska wybranych ubytków w kamieniu np.: zaprawa mineralną dobraną pod kątem właściwości fizyko-chemicznych kamienia z uwzględnieniem jego naturalnej kolorystyki i faktury. Dopuszcza się użycie gotowych, barwionych w masie zapraw mineralnych dedykowanych do kamienia naturalnego np.: Remmers Restauriermortel.
16. Sezonowanie uzupełnień z zaprawy mineralnej.
17. Mechaniczne opracowanie powierzchni uzupełnień przy pomocy kamieni ściernych i dłut kamieniarskich.
18. Dodatkowe zabezpieczenie kamienia przed atakiem mikroorganizmów preparatem na bazie pochodnych czwartorzędowych soli aminowych.
19. Powierzchniowa hydrofobizacja kamienia np. preparatem krzemoorganicznym.

20. Prace porządkowe polegające na doprowadzeniu terenu w rejonie prowadzonych prac do stanu pierwotnego.
21. Wykonanie dokumentacji powykonawczej z całości przeprowadzonych przy obiekcie prac konserwatorskich i budowlanych.

8. PRZEBIEG PRAC KONSERWATORSKICH.

Bezpośrednio przed przystąpieniem do prac na obiekcie wykonano oględziny pomnika, wykonano dokumentację fotograficzną i opisową stanu zachowania. W celu przeprowadzenia prac obiekt został zdemontowany i przetransportowany do pracowni konserwatorskiej. Przed przystąpieniem do dalszych prac obiekt poddano zabiegom biobójczym. Kolejnym etapem prac było usunięcie łuszczących się powłok malarskich (fot. nr 21-25), szlicht cementowych, resztek spoin i zapraw łączących bloki. Obiekt poddano zabiegowi odsalania (fot. nr 26) metodą migracji soli do rozszerzonego środowiska. Po oczyszczeniu i odsoleniu powierzchni kamienia możliwe było wykonanie zabiegów wzmacniających osłabiony strukturalnie kamień. W tym celu zastosowano preparat krzemoorganiczny firmy KSE 300 firmy Remmers. Nasączony preparatem obiekt przykryto (fot. nr 36) aby stworzyć odpowiednie warunki wilgotnościowe w celu prawidłowego wytrącenia się krzemionki.

Z obiektu sunięto stare, skorodowane elementy metalowe – kotwiące i spinające konstrukcję krzyża. Zastąpiono je prętami ze stali nierdzewnej. W celu wzmocnienia konstrukcji krzyża - alternatywnie do konstrukcji spinającej wykonano konstrukcję chowaną. W tym celu wykonano bruzdę konstrukcyjną w tylnej części krzyża i wklejono w nią monolityczny pręt ze stali nierdzewnej o dużej średnicy (fot. nr 55). Wzmocnieniu poddano również ramiona krzyża przy zastosowaniu analogicznej metody.

W kolejnym etapie prac przystąpiono do przygotowania powierzchni kamienia pod rekonstrukcję ubytków formy architektonicznej oraz mniejszych ubytków w zaprawach mineralnych. Wykonano gniazda fleków pod rekonstrukcję większych ubytków; materiał do rekonstrukcji wstępnie opracowano i wklejono (fot. nr 47, 50-51) na klej mineralny do kamienia naturalnych firmy Sopro 455. Następnie poddano go dalszej obróbce mechanicznej oraz opracowano strukturalnie. Mniejsze ubytki formy i wykruszenia opracowano przy użyciu zapraw Remmers RM do kamieni naturalnych, barwionych w masie. Rekonstrukcje poddano obróbce mechanicznej, sezonowaniu w celu uzyskania właściwych parametrów technicznych.

Liternictwo poddano kalkowaniu w celu uzyskania pewności co do treści i formy użytej czcionki (fot. nr 52-54). Dla uzyskania większej czytelności zastosowano jednolite

wypełnienie barwne czcionki literniczej w odcieniu szaro-beżowym (fot. nr 53-54). Obiekt w celu ujednolicenia kolorystycznego poddano scalaniu farbami laserunkowymi Keim Restaurolasur z zastosowaniem nośnika Keim Restaurio Fixativ.

Po zakończeniu prac technicznych i estetycznych obiekt poddano ponownemu montażowi w nowym miejscu ekspozycji. Obiekt osadzono na nowym posadowieniu (fot. nr 57) wykonanym z żelbetu. Dodatkowo w nowym miejscu ekspozycji wykonano ażurowe ogrodzenie z metalu wydzielające pole ekspozycji obiektu kultu, jakim jest opisywany obiekt.

W trakcie prac montażowych obiektu dopilnowano właściwego wypionowania oraz wypoziomowania elementów składowych, wykonano także spoinowanie pomiędzy poszczególnymi blokami. Finalne zabezpieczenie powierzchni kamienia przed negatywnym wpływem czynników atmosferycznych wykonano preparatem o działaniu hydrofobowym Remmers WS.

9. ZALECENIA DLA UŻYTKOWNIKA.

Obiekt należy dozorować i utrzymywać w należytym stanie. Wiąże się to z całosezonowym oczyszczaniem jego powierzchni z zalegających odpadków organicznych, usuwaniem śmieci oraz innych zanieczyszczeń. W sezonie wiosennym w wypadku stwierdzenia takiej potrzeby można przeprowadzić prewencyjne zabiegi biobójcze, najlepiej dedykowanym preparatem na glony – może to być preparat wymieniony w programie lub inny środek renomowanego producenta.

10. ZAŁĄCZNIKI.

10.1. DOKUMENTACJA MERYTORYCZNA

Załącznik nr 1. Decyzja WUOZ

Załącznik nr 2. Wytyczne konserwatorskie

Załącznik nr 3. Protokół przekazania terenu.

Załącznik nr 4. Badania laboratoryjne

10.2. BIBLIOGRAFIA ZBIORCZA:

K. Kubalska – Sulkiewicz, Słownik terminologiczny sztuk pięknych, Wydanie V, Warszawa 2021, s.422

Tamże, s. 78

https://pl.wikipedia.org/wiki/Matka_Boska_Bolesna

https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Ewangelista

https://pl.wikipedia.org/wiki/Franciszek_z_Asy%C5%BCu

10.3. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA OBIEKTU.

Dokumentację fotograficzną przebiegu prac obejmuje 72 szt. Zdjęcia wykonano w świetle dziennym i sztucznym

Autorzy zdjęć: Katanga, Grzegorz Mienkiewicz

Karty pamięci oraz nośniki cyfrowe znajdują się u autorów zdjęć.

Fot. nr 1. Stan zachowania obiektu przed konserwacją, widok z frontu Fot. Katanga, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 2. Stan zachowania obiektu przed konserwacją, widok na lewy bok pomnika. Fot. Katanga, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 3. Stan zachowania obiektu przed konserwacją, widok z tyłu. Fot. Katanga, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 4. Stan zachowania obiektu przed konserwacją, widok z prawej strony pomnika. Fot. Katanga, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 5. Stan zachowania obiektu przed konserwacją, ujęcie na figurę matki Boskiej i Św. Franciszka. Fot. Katanga, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 6-7. Stan zachowania obiektu, detal-dobrze widoczna konstrukcja spinająca krzyż oraz erozja czcionki na dolnym elemencie cokołu. Fot. Katanga, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 8. Widok w trakcie demontażu pomnika. Fot. G. Mienkiewicz, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 9-10. Widok w trakcie demontażu pomnika, ujęcie na stare posadowienie obiektu.
Fot. G. Mienkiewicz, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 11. Widok na górną część cokołu po demontażu. Fot. G. Mienkiewicz, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 12-13. Widok na górną część cokołu po demontażu. Dobrze widoczna gruba warstwa cementu i przemalowań odspojona od kamienia. Fot. G. Mienkiewicz, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 14. Ujęcie frontalne Matki Boskiej – dobrze widoczny stan zachowania powłoki malarskiej.
Fot. G. Mienkiewicz, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 15. Ujęcie frontalne figury Św. Jana – dobrze widoczny stan zachowania powłoki malarskiej, znaczna dezintegracja granularna substancji kamienia. Fot. G. Mienkiewicz, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 15. Ujęcie frontalne figury Św. Franciszka – dobrze widoczny stan zachowania powłoki malarskiej, liczne spękania i odpryski na całej powierzchni. Fot. G. Mienkiewicz, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 16. Ujęcie frontalne figury Jezusa – dobrze widoczny katastrofalny stan zachowania figury, znaczna dezintegracja granularna substancji kamienia, liczne ubytki formy, erozja warstw barwnych.
Fot. G. Mienkiewicz, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 17. Ujęcie frontalne dolnych partii figury Jezusa – dobrze widoczny katastrofalny stan zachowania figury, znaczna dezintegracja granularna substancji kamienia, liczne ubytki formy, erozja warstw barwnych. Fot. G. Mienkiewicz, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 18-19. Ujęcie na akronim z tabliczki i dłoń Jezusa – dobrze widoczny katastrofalny stan zachowania figury, znaczna dezintegracja granularna substancji kamienia, liczne ubytki formy, erozja warstw barwnych. Fot. G. Mienkiewicz, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 20. Ujęcie frontalne figury Św. Marii Magdaleny – dobrze widoczny stan zachowania powłoki malarskiej, znaczna dezintegracja granularna substancji kamienia, pęknięcia strukturalne oraz metalowa opaska. Fot. G. Mienkiewicz, kwiecień 2024 r.

Fot. nr 21-22. Ujęcie na elementy górnej części cokołu – dobrze widoczny stan zachowania powłoki malarskiej, wyraźna warstwa szlichty cementowej oraz znaczna dezintegracja granularna substancji kamienia. Fot. G. Mienkiewicz, czerwiec 2024 r.

Fot. nr 23. Ujęcie na głowę Św. Jana – dobrze widoczny stan zachowania kamienia po oczyszczeniu z powłoki malarskiej, Dobrze widoczne spękania poligonalne warstwy malarskiej i zabrudzenie powierzchniowe kamienia. Fot. G. Mienkiewicz, czerwiec 2024 r.

Fot. nr 24. Ujęcie na cokół z figurą ŚW. Franciszka – dobrze widoczny stan zachowania kamienia po oczyszczeniu z powłok malarskich i szlicht cementowych, wyraźna erozja lica substancji kamienia. Fot. G. Mienkiewicz, czerwiec 2024 r.

Fot. nr 25. Ujęcie na cokół z figurą Matki Boskiej – dobrze widoczny stan zachowania kamienia po oczyszczeniu z powłok malarskich i szlicht cementowych, wyraźna erozja lica substancji kamienia.
Fot. G. Mienkiewicz, czerwiec 2024 r.

Fot. nr 26-27. Ujęcie na cokół z figurą Św. Jana i Matki Boskiej – dobrze widoczny stan zachowania kamienia po oczyszczeniu z powłok malarskich i szlicht cementowych, wyraźna erozja lica substancji kamienia, przebarwienia powierzchni. Fot. G. Mienkiewicz, czerwiec 2024 r.

Fot. nr 28-29. Ujęcie na twarz Jezusa i Marię Magdalenę – dobrze widoczny stan zachowania kamienia po oczyszczeniu z powłok malarskich i szlicht cementowych, wyraźna erozja lica substancji kamienia, przebarwienia powierzchni. Fot. G. Mienkiewicz, czerwiec 2024 r.

Fot. nr 30. Ujęcie na krzyż z figurą Jezusa i Marii Magdaleny – dobrze widoczny stan zachowania kamienia po oczyszczeniu z powłok malarskich i szlicht cementowych, wyraźna erozja lica substancji kamienia, przebarwienia powierzchni. Fot. G. Mienkiewicz, czerwiec 2024 r.

Fot. nr 31. Ujęcie na dolny element cokołu– dobrze widoczny stan zachowania kamienia w trakcie oczyszczenia z powłok malarskich i szlicht cementowych, wyraźna erozja lica substancji kamienia połączona z dezintegracją granularną. Fot. G. Mienkiewicz, czerwiec 2024 r.

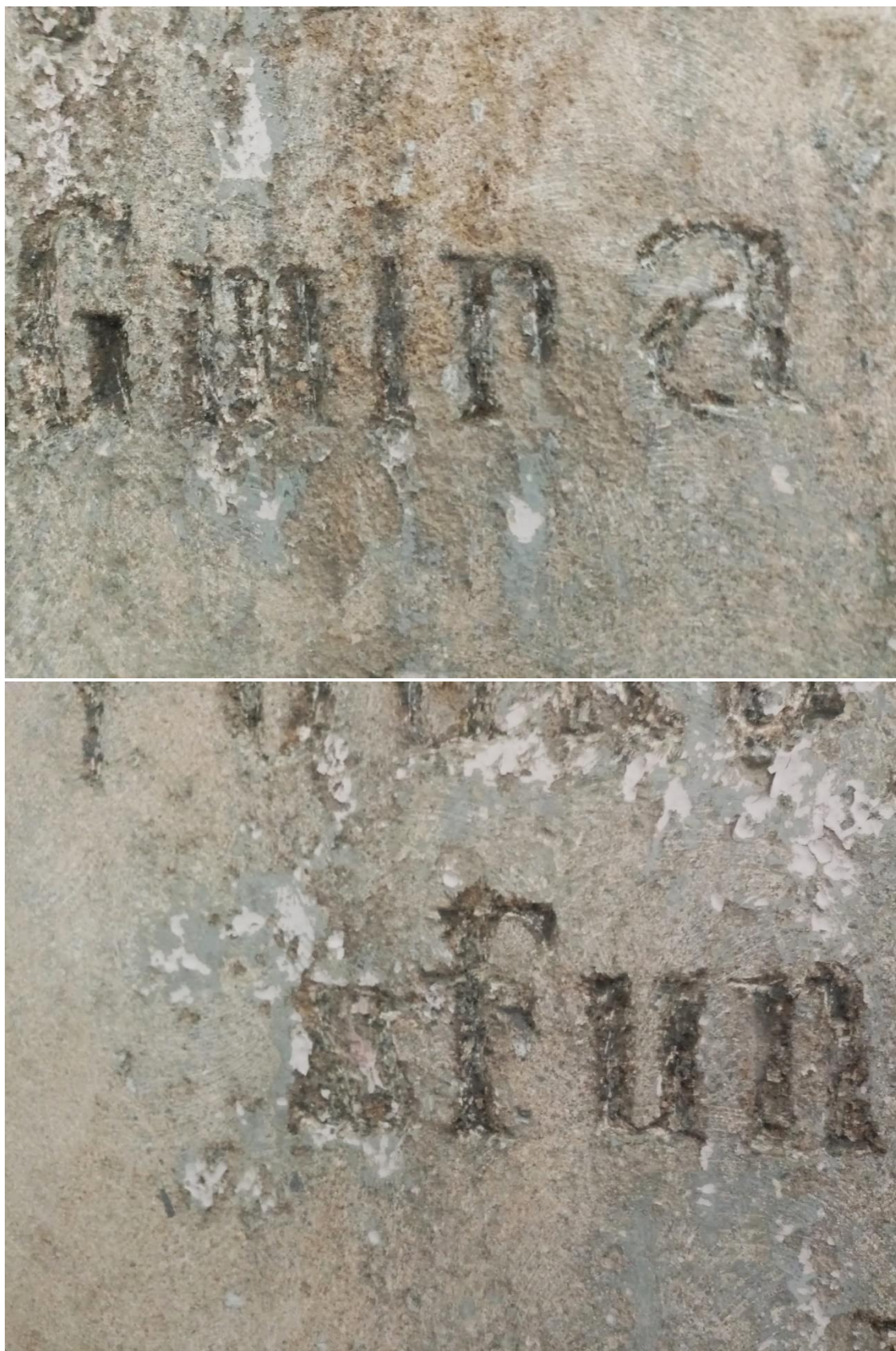
Fot. nr 32-33. Ujęcie na górne element cokołu – dobrze widoczny stan zachowania kamienia w trakcie oczyszczenia z powłok malarskich i szlicht cementowych, wyraźna erozja lica substancji kamienia połączona z dezintegracją granularną. Fot. G. Mienkiewicz, czerwiec 2024 r.

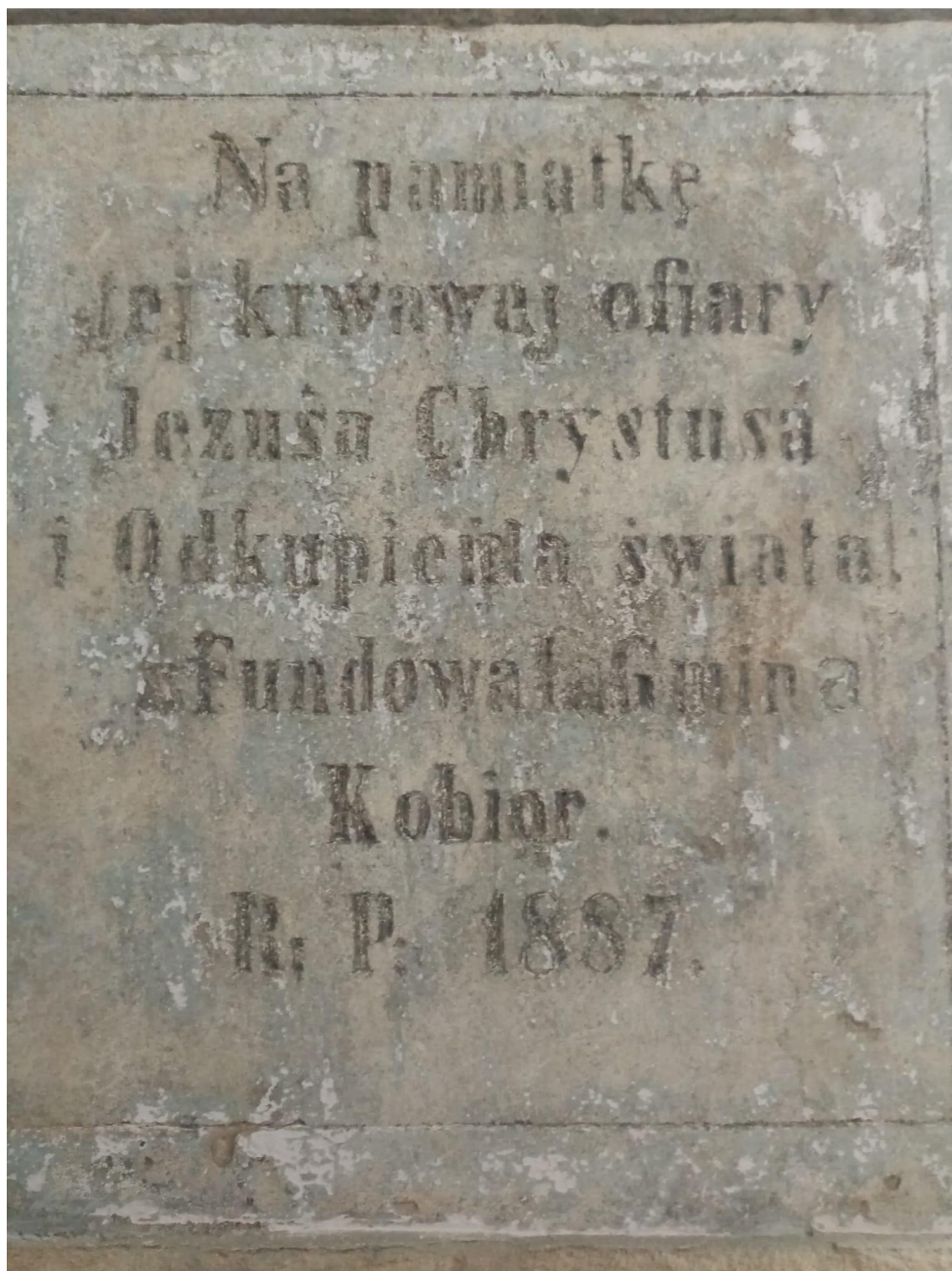
Fot. nr 34-35. Ujęcie na dolne element cokółu – dobrze widoczny stan zachowania kamienia w trakcie oczyszczenia z powłok malarskich i szlicht cementowych, wyraźna erozja lica połączona z dezintegracją granularną, ubytki formy architektonicznej. Fot. G. Mienkiewicz, czerwiec 2024 r.

Fot. nr 36. Ujęcie na krzyż w trakcie wzmacniania strukturalnego powierzchni kamienia preparatem krzemoorganicznym. Fot. G. Mienkiewicz, czerwiec 2024 r.

Fot. nr 37-38. Ujęcie na fragmenty czcionki inskrypcyjnej – wyraźna erozja formy i ograniczona czytelność, widoczna erozja lica kanienia. Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

Fot. nr 39. Ujęcie na frontową część inskrypcyjną z dolnego cokółu w trakcie prac konserwatorskich.
Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

Fot. nr 40 -41. Ujęcie na konstrukcję pod zamocowanie nóg Jezusa ze stali nierdzewnej w trakcie prac wklejona na klej mineralny. Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

Fot. nr 42. Ujęcie na postać Jezusa w trakcie prac konserwatorskich. Dobrze widoczne scalenie nóg i korpusu. Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

Fot. nr 43-44. Ujęcie na elementy cokołu w trakcie uzupełniania ubytków formy. Dobrze widoczne gniazdo pod flek. Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

Fot. nr 45. Ujęcie na figurę Matki Boskiej w trakcie uzupełniania ubytków formy. Dobrze widoczne rekonstrukcje szat . Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

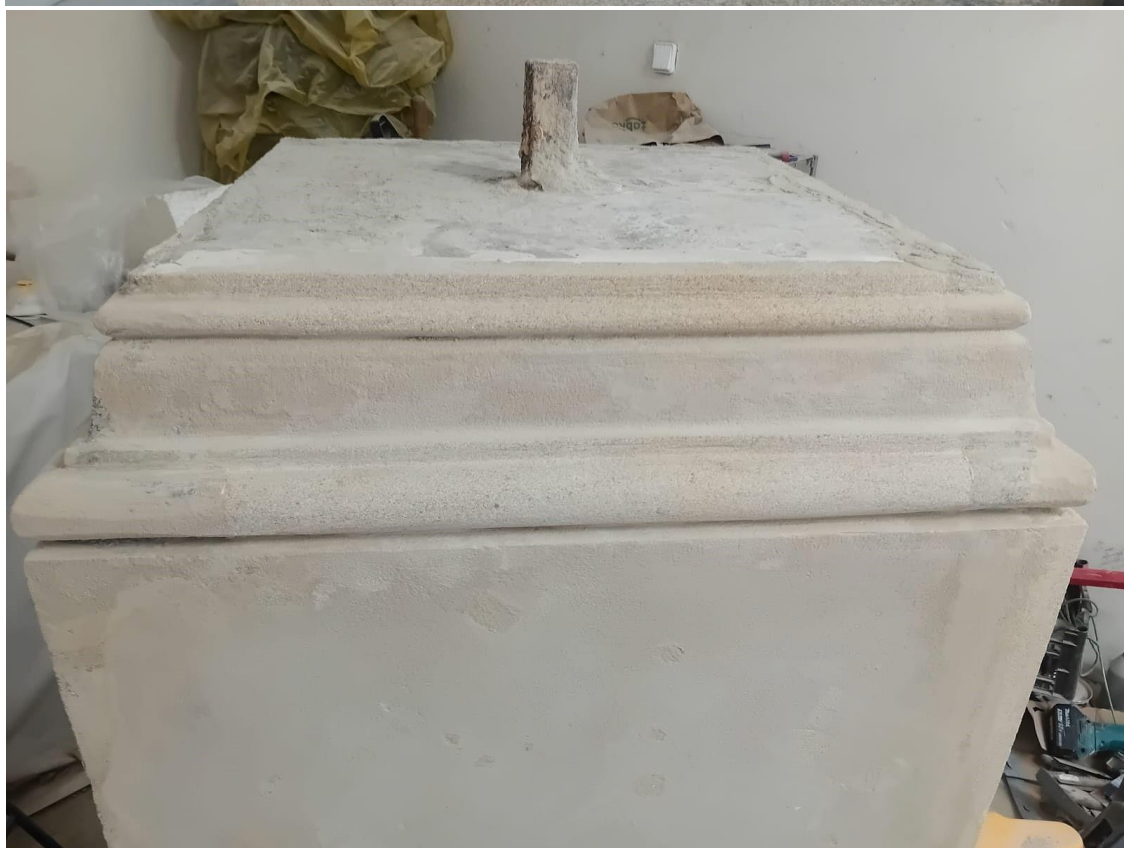
Fot. nr 46. Ujęcie na figurę Matki Boskiej w trakcie opracowywania mechanicznego ubytków formy. Dobrze widoczne zrekonstruowane partie szat . Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

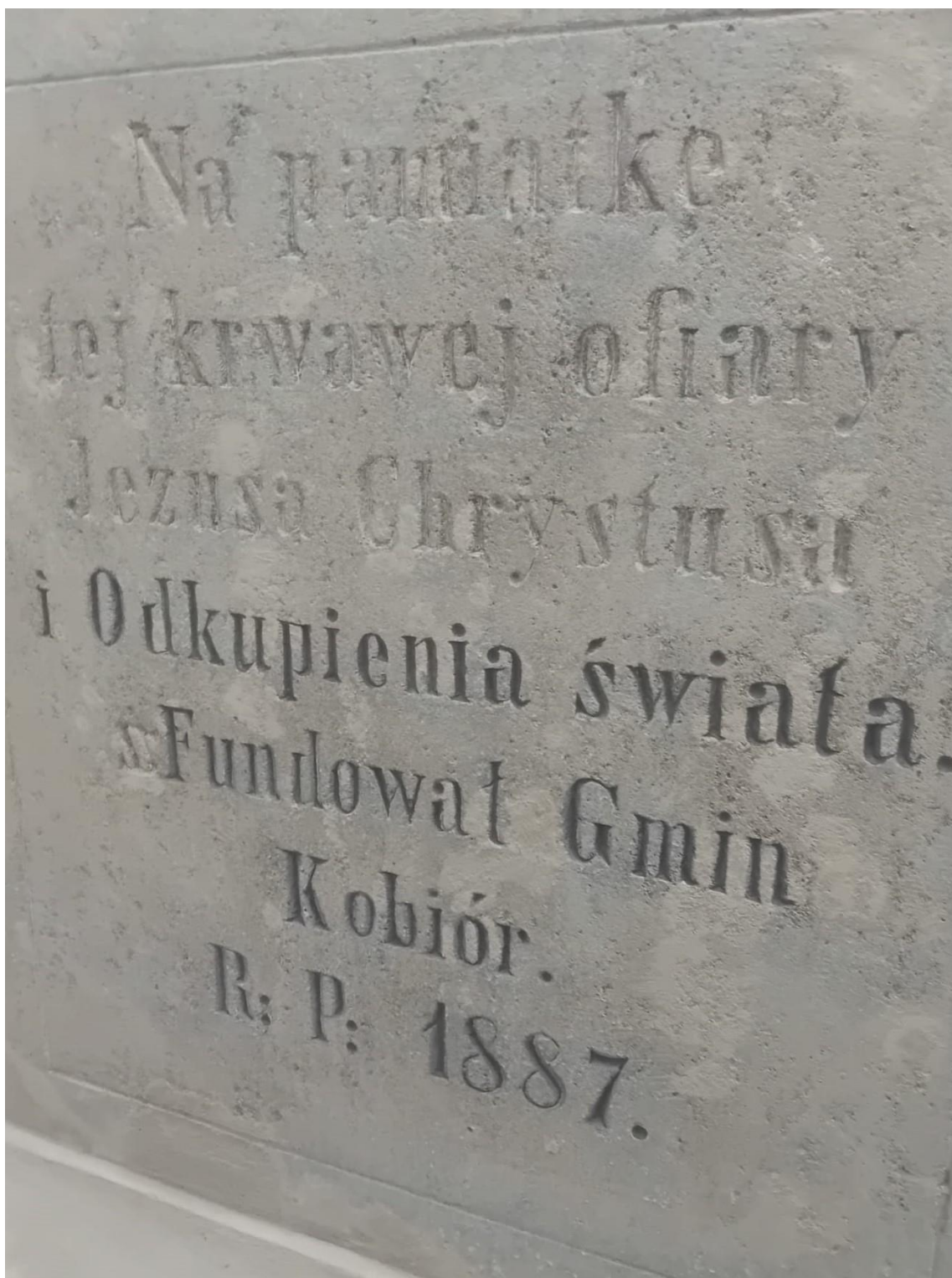
Fot. nr 47-48. Ujęcie na elementy cokołu w trakcie uzupełniania ubytków formy. Dobrze widoczne miejsce flekowania. Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

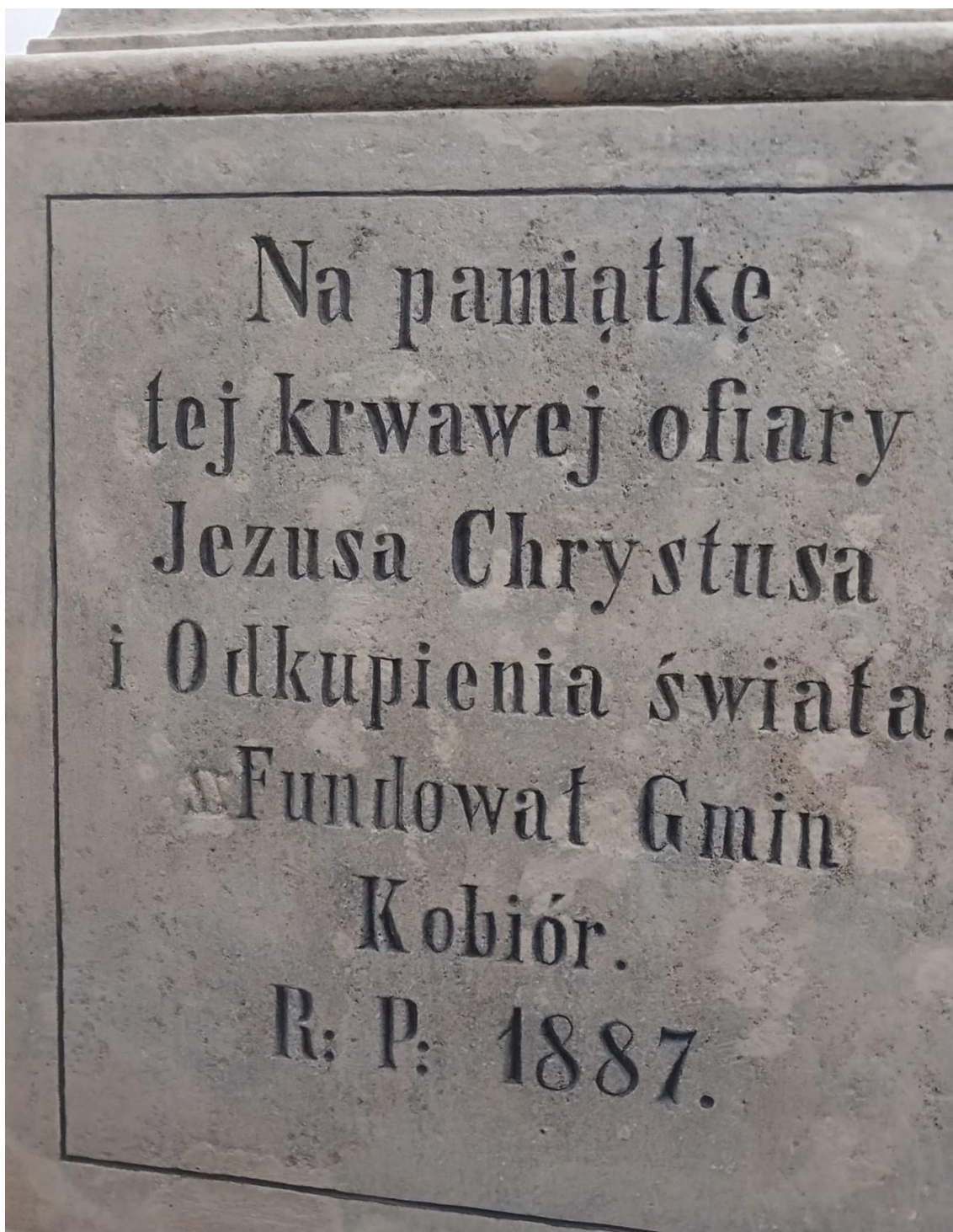
Fot. nr 49. Ujęcie na figure Św. Franciszka w trakcie uzupełniania ubytków formy. Dobrze widoczne uzupełnienia w masie mineralnej. Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

Fot. nr 50-51. Ujęcie na elementy cokołu w trakcie uzupełniania ubytków formy. Dobrze widoczne flekowanie kamienia. Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

Fot. nr 52. Ujęcie na inskrypcję frontową cokołu po oczyszczeniu, w trakcie uczytelniania kolorystycznego. Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

Fot. nr 53. Ujęcie na inskrypcję frontową cokołu po uczytelnieniu kolorystycznym czcionki literniczej. Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

Fot. nr 54-55. Ujęcie na oczyszczony i uczytelniony akronim krzyża, dobrze widoczne wzmocnienie konstrukcyjne wklejone w plecy krzyża. Fot. G. Mienkiewicz, lipiec 2024 r.

Fot. nr 56-57. Ujęcie w trakcie montażu obiektu w nowym miejscu ekspozycji. Dobrze widoczne nowe ogrodzenie metalowe wraz z nowym posadowieniem. Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 58. Ujęcie w trakcie montażu obiektu w nowym miejscu ekspozycji – montaż górnego elementu cokołu. Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 59. Ujęcie po montażu obiektu w nowym miejscu ekspozycji – prace finiszowe, hydrofobizacja. Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 60-61. Ujęcie po zakończeniu prac konserwatorskich – detal – Chrystus. Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 62. Ujęcie po zakończeniu prac konserwatorskich – detal krzyża – figura Marii Magdaleny.
Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 63 Ujęcie obiektu po zakończeniu prac konserwatorskich – zbliżenie – figura Św. Franciszka.
Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 64. Ujęcie obiektu po zakończeniu prac konserwatorskich – zbliżenie – figura Św. Franciszka.
Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 65. Ujęcie obiektu po zakończeniu prac konserwatorskich – zbliżenie – figura Matki Boskiej.
Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 66. Ujęcie obiektu po zakończeniu prac konserwatorskich – zbliżenie – część inskrypcyjna.
Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 67. Ujęcie ogólne obiektu po zakończeniu prac konserwatorskich – widok z przodu.
Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 68. Ujęcie ogólne obiektu po zakończeniu prac konserwatorskich – widok z lewej strony.
Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 69. Ujęcie ogólne obiektu po zakończeniu prac konserwatorskich – widok z prawej strony.
Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 70. Ujęcie ogólne obiektu po zakończeniu prac konserwatorskich – widok z tyłu.
Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 71. Ujęcie ogólne obiektu po zakończeniu prac konserwatorskich – widok z przodu z 3/4.
Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.

Fot. nr 72. Ujęcie ogólne obiektu po zakończeniu prac konserwatorskich – widok z przodu z 3/4.
Fot. G. Mienkiewicz, sierpień 2024 r.